

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDIÍ
KATEDRA PSYCHOLOGIE

PSY540 Dopravní psychologie

SYLABUS PŘEDMĚTU

PRACOVIŠTĚ	Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií
PŘEDMĚT	Dopravní psychologie
FORMA STUDIA	prezenční studium
ŠKOLNÍ ROK	Podzim 2018/2019
VYUČUJÍCÍ	D. Havlíčková, V. Kurečková, M. Šimeček, P. Zámečník

Obsah

CHARAKTERISTIKA A CÍL PŘEDMĚTU.....	3
ORGANIZACE PŘEDMĚTU.....	3
POŽADAVKY NA UKONČENÍ PŘEDMĚTU	3
Písemná příprava na diskusi	3
Prezentace (individuální).....	4
Zápočtová diskuse.....	4
ČASOVÝ PLÁN PRÁCE V PŘEDMĚTU	Chyba! Záložka není definována.
Náplň jednotlivých bloků	5
Další literatura	7

VYUČUJÍCÍ

Mgr. Darina Havlíčková
Mgr. Veronika Kurečková
Mgr. Michal Šimeček Ph.D.
Mgr. Petr Zámečník

Centrum dopravního výzkumu v.v.i.

email: petr.zamecnik@cdv.cz

CHARAKTERISTIKA A CÍL PŘEDMĚTU

Cílem předmětu je poskytnout vhled do oboru dopravní psychologie a přehled možností uplatnění psychologa v oblasti dopravy. V předmětu se studenti seznámí se základními teoriemi a diskurzemi v oboru a s jejich aplikací do praxe. Předmět zprostředkuje studentům základní poznatky o dopravně-psychologickém vyšetření a přímé práci s nejčastějšími klienty dopravních psychologů. Po jeho absolvování budou účastníci znát základní atributy psychické způsobilosti k řízení, principy práce s rizikovými cílovými skupinami a budou schopni kriticky hodnotit dopravně bezpečnostní opatření z pohledu psychologie.

ORGANIZACE PŘEDMĚTU

Počet kreditů: 4

Ukončení předmětu: zápočet

Předmět je vyučován blokově ve čtyřech blocích o čtyřech vyučovacích hodinách a v jednom individuálním praktickém bloku na Centru dopravního výzkumu (CDV). Výuka ve čtyřech blocích spočívá ve studentských prezentacích a v diskusi o základních teoriích a o praxi v dopravní psychologii. Praktická část předmětu je postavena na náslechu či nácviu přímé práce s klientem a v kritické reflexi s vyučujícími.

POŽADAVKY NA UKONČENÍ PŘEDMĚTU

Předmět je ukončen zápočtem. Studenti se mohou přihlásit k zápočtu, pokud v průběhu semestru mají splněnou docházku na seminářích na alespoň 75%. Dále se předpokládá:

Aktivní účast na seminářích

4x písemná příprava na diskusi

Aktivní účast na praktickém bloku

Písemná příprava na diskusi

Před každým seminářem si každý student přečte alespoň dva odborné články z doporučené literatury pro daný blok. Na základě přečtené literatury a vlastních zkušeností se připraví na diskusi. Přípravu na diskusi si udělá student tak, že písemně shrne nejdůležitější myšlenky v přečtené literatuře a doplní je o krátký kritický komentář. Forma může mít jakoukoliv podobu včetně grafické. Přípravu odevzdá vždy nejpozději 24 hodin před začátkem semináře do odevzdávnary v ISu. Příprava by měla odrážet to, že student:

- Porozuměl článku

- Identifikoval hlavní myšlenku
- Je schopen relevantního kritického zhodnocení

Prezentace (individuální)

Na druhý, třetí nebo čtvrtý seminář si postupně každý připraví 2 – 5 minutovou prezentaci z praktických nácviků (z absolvované 4-8 hodinové praxe na CDV) týkající se buď klienta z dopravně-psychologického vyšetření, nebo klienta ze skupinových sezení pro dopravní recidivisty anebo jiných aktivit na CDV. Cílem prezentace je reflexe absolvované praxe. Tedy představení toho, co se student naučil, co bylo nové, zajímavé, s čím si nevěděl rady, atp. Před prezentací je nutné do ISu odevzdat nejpozději 24 hodin před začátkem semináře zprávu (z vyšetření, minikazuistiku, reflexi dění, atp.) v rozsahu min. 1 normostrany. Zpráva by měla ukázat, že máte:

- Schopnost relevantně sdělit svoji zkušenost
- Dodržení základních náležitostí „správné“ ústní prezentace
- Náležitou úroveň odbornosti

Zápočtová diskuse

Je možné uskutečnit individuálně či skupinově. Jako téma k diskusi si lze vybrat

- 1) Will vs Skill dilema;
- 2) Principy a výhody systému GDL
- 3) Mladí/staří řidiči
- 4) Psychická způsobilost k řízení
- 5) Autonomní auta a doprava

V zápočtové diskusi musí student prokázat základní orientaci v problematice a znalost literatury, která se týká vybrané oblasti. Student by měl být schopen kriticky uvažovat o problematice a navrhnout odborná řešení modelových problémů, a to i za okolností neformálního prostředí mimo akademickou půdu.

Zápočtovou diskusi lze nahradit esejí či kreativním textem/básní/výtvozem/obrázkem na jedno z výše zmíněných témat v takovém rozsahu a podobě, aby to odráželo osobní vztah k předmětu. Je třeba odevzdat do ISu či fyzicky nejpozději do 8. ledna 2019.

Náplň jednotlivých bloků

1. Blok – Úvod

- Podmínky absolvování kurzu
- Co se aktuálně děje, novinky, zajímavosti
- Úvod do tématu (vymezení dopravní psychologie – jednotlivé obory, diagnostika, terapie, HMI; dopravní psycholog – profesní a výzkumná rovina)
- Základní teorie, přístupy, politiky a směřování v psychologii řidiče (GDE, vize 0, sustainable safety, automatizace)
- Globální problémy a výzvy související s dopravou, jak lze z pozice dopravního psychologa zlepšit svět

Blok se bude zabývat jak teoretickými otázkami, tak praktickými aspekty psychologie řidiče a jejich výzkumem.

Literatura:

Advancing Sustainable safety (SWOV, 2006). **Povinná četba strana 3 – 11.**

WHO (2015): Global status report on road safety 2015. **Povinná četba strana 9 – 14.**

Peräaho M, Keskinen E, Hatakka M. Driver competence in a hierarchical perspective; implications for driver education. University of Turku. Report to Swedish Road Administration 2003. **Povinná četba strana 3 – 13.**

2. Blok – DPV a přímá práce s klienty

- Co se aktuálně děje, novinky, zajímavosti
- Psychická způsobilost k řízení, bezpečný a rizikový řidič
- Dopravně psychologické vyšetření a kazuistiky (anamnéza, rozhovor, osobnostní a výkonové testy, zpráva z vyšetření)
- Rizikové chování a recidiva, možnosti psychologa při nápravě rizikových řidičů
- Strach z řízení
- Oběti a účastníci dopravních nehod, první pomoc a trauma z první pomoci při dopravních nehodách
- Psychoterapie řidičů a kazuistiky
- Výzkum v dopravní psychologii

Blok se bude zabývat konceptem psychické způsobilosti k řízení z hlediska teorie (rizikových skupin řidičů), z hlediska společnosti (diskurz selhání jednotlivce; kdo všechno je klient při vyšetření), z hlediska výzkumu (predikce lidského jednání na základě vlastností jedince) a z hlediska praxe (metodiky a kazuistiky vyšetření; proč vyšetřují psychologové). Dále se budou diskutovat možnosti přímé práce s klienty (reálné potřeby vs reálné možnosti), jejími principy (modely chování a terapeutické modely pro změnu modelů chování), úspěšností (efektivita a evaluační výzkum psychoterapie řidičů) a úskalími (konflikt diagnostiky a terapie).

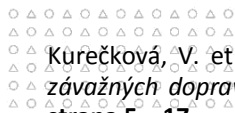
Literatura:

Lajunen, T. (2001): Personality and accident liability: are extraversion, neuroticism and psychoticism related to traffic and occupational fatalities? *Personality and individual differences* 31, 1365-1373.

Seitl, M., & Šucha, M. (2010). *Manuál doporučených psychodiagnostických metod pro vyšetřování a posuzování psychické způsobilosti k řízení motorových vozidel*. Praha: Ministerstvo dopravy ČR. **Povinná četba strana 8 – 13.**

SUPREME 2007: Summary and Publication of Best Practices in Road Safety in the Member States. The Final Report of SUPREME. June, 2007. **Povinná četba strana 36 – 46.**

Bartl, G.; Assailly, J.-P.; Chatenet, F.; Hatakka, M.; Keskinen, E. & Willmes-Lenz, G. (2002) EU-project „Andrea“ – Analysis of driver rehabilitation programmes: Final report. Kuratorium für Verkehrssicherheit, Wien. **Povinná četba strana 3 – 9.**

Kurečková, V. et al. *Metodika práce s řidiči, jimž bylo odebráno řidičské oprávnění pro opakované páchaní závažných dopravních přestupků: Metodika*. Brno: Centrum dopravního výzkumu v.v.i., 2015. **Povinná četba strana 5 – 17.**

SWOV (2015): SWOV Fact sheet: Rehabilitation courses for road users. Dostupné z <http://www.swov.nl/uk/Research/factsheets.htm>

Zákon č. 361/2000 Sb. (o provozu na pozemních komunikacích). **Povinná četba § 87 - § 123.**

3. Blok – automatizace v dopravě

- Co se aktuálně děje, novinky, zajímavosti
- Čtvrtá průmyslová revoluce
- Automatizace v dopravě – benefity, rizika, hysterie a marketing
- Kdy převezme Skynet vládu nad světem

Literatura:

Clark, Parkhurst, Ricci (2016). Understanding the Socioeconomic Adoption Scenarios for Autonomous Vehicles: A Literature Review. **Povinná četba strana 1 – 20.**

CDV (2017). Společenské a etické aspekty autonomních vozidel. Příloha reportu na autonomní vozidla v ČR. **Povinná četba strana 1 – 9.**

Audiovizuální podklady:

Terminator, Terminator II

Matrix

Minority report

I Robot

Fast and Furious VIII

Westworld

Dollhouse

Black mirror (Nosedive)

4. Blok – Sociální marketing, dopravní psychologie v našich životech (a srdcích)

- Co se aktuálně děje, novinky, zajímavosti
- Proč potřebují dobré věci reklamu a jak se dělá
- Diskuse nad všemi probranými tématy
- Vánoční atmosféra (stres, alkohol a hysterie)

Literatura:

Na poslední blok bude stačit mít s sebou hlavu.

5. Blok - Praktické nácviky (na CDV, plněno individuálně v průběhu semestru)

- Nácvik dopravně-psychologického vyšetření
- Účast na skupinové terapii pro řidiče recidivisty
- Otroucké práce pro blaho CDV

Podrobnosti na prvním setkání.

Další literatura

- Bach M. (2007). The Freiburg Visual Acuity Test-variability unchanged by post-hoc re-analysis. *Graefes Arch Clin Exp Ophthalmol.* 2007 Jul; 245(7): 965-71. <http://priede.bf.lu.lv/ftp/pub/TIS/redze/FrACT/s00417-006-0474-4.pdf>
- Bezuidenhout U. (2014). Road sign conspicuity and memorability: What we see and remember. IPENZ Transportation Group Conference, Shed 6, Wellington – 23 – 26 March <http://conf.hardingconsultants.co.nz/workspace/uploads/bezuidenhout-urie-road-sign-532241e3b255c.pdf>
- Dewar, R., Kline, D., Schieber, F. & Swanson, A. (1994). Symbol signing design for older drivers [DTFH61-01-C-00018]. McLean, VA: Federal Highway Administration. 249 pp.
- Eco U. (1979). *A Theory of Semiotics*. Indiana University Press.
- Elvik, R., Høy, A., Vaa, T. & Sørensen, M. (eds.) (2009) *The handbook of road safety measures* [2nd edition]. Bingley, Emerald Group.
- ETSC (2006). Conspicuity and Road Safety. ETSC Fact Sheet 9, http://archive.etsc.eu/documents/FINAL_Fact_Sheet_Conspicuity.pdf
- Galpin A. et al. (2009). Change blindness in driving scenes. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour* 12/2, 179–185
- Inman V. W. (2012). Conspicuity of Traffic Signs Assessed by Eye Tracking and Immediate Recall. PROCEEDINGS of the HUMAN FACTORS and ERGONOMICS SOCIETY 56th ANNUAL MEETING, 2251-2255. <http://pro.sagepub.com/content/56/1/2251.full.pdf+html>
- Kustanai A. (2012). Use of change blindness to measure different abilities to detect relevant changes in natural driving scenes. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 15/3, 233–242
- Land M.F. (1998). The visual control of steering. In: *Vision and Action* (eds.Harris LR, Jenkin M), pp163-180. Cambridge UK, Cambridge University Press.
- Land M.F. (2006). Eye movements and the control of actions in everyday life. *Prog Retinal & Eye Res* 25: 296-324. (sections 2.3.1 – 2.3.3).
- Murata A. (2004). Foveal Task Complexity and Visual Funneling. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society* 46/11, 135-141
- Ng A. W. Y., Chan A. H. S. (2007). Cognitive Design Features on Traffic Signs. *Engineering Letters*, 14:1. http://pdf.aminer.org/001/270/946/cognitive_design_features_on_traffic_signs.pdf
- Peli E. (1990). Contrast in complex images. *J. Opt. Soc. Am. A/Vol. 7, No. 10*, 2032-2040 <http://www.ics.uci.edu/~majumder/docs/peli.pdf>
- Porathe T., Strand L (2011). Which sign is more visible? Measuring the visibility of traffic signs through the conspicuity index method. *European Transport Research Review*, Volume 3, Issue 1, 35-45. <http://link.springer.com/article/10.1007/s12544-011-0050-9/fulltext.html>
- Porter, B. E. (Ed.). (2011). *Handbook of traffic psychology*. Academic Press.
- Recarte, M. A., & Nunes, L.M. (2000). Effects of verbal and spatial imagery tasks on eye fixations while driving. *Journal of Experimental Psychology: Applied*, 6, 31-43.

- Richards A., McDonald M., Fisher G., Brackstone M. (2004). Investigation of Driver Comprehension of Traffic Information on Graphical Congestion Display Panels using a Driving Simulator. EJTIR, 4, 417-435
- Rogé J. et al. (2002) Alteration of the useful visual field as a function of state of vigilance in simulated car driving. Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour 5:3, 189-200
- Shinar D., Dewarb R. E., Summalac H. & Zakowskad L. (2003). Trafic sign and symbol comprehension: a cross-cultural study. Ergonomics, 46(15), 1549-1565
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0014013032000121615#.U9tBF-MOHT4>
- Schieber F. (1994). Using the "blur tolerance" technique to predict and optimize the legibility distance of symbol highway signs. Proceedings of the Human Factors Society , Vol. 2, pp. 912-915.
<http://apps.usd.edu/coglab/schieber/pdf/bpredict.pdf>
- Schieber F. (1998). Optimizing the legibility of symbol highway signs. In A. Gale (Ed.), Vision in Vehicles VI. Amsterdam: Elsevier (pp. 163-170).
<http://apps.usd.edu/coglab/schieber/materials/optimize.pdf>
- Sun L., Yao L., Rong J., Lu J., Liu B., Wang S. (2011). Simulation analysis on driving behavior during traffic sign recognition. International Journal of Computational Intelligence Systems, Vol 4, No. 3.
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/18756891.2011.9727793?journalCode=tcis20#.U9tEPuM0HT4>
- Šikl R. (2013). Zrakové vnímání. Grada.
- Šikl, R., Šimeček, M., Porubánová-Norquist, M., Bezdíček, O., Kremláček, J., Stodůlka, P., Fine, I., Ostrovsky, Y. (2013) Vision after 53 years of blindness. i-Perception. Roč. 4, č. 8 (2013), s. 489-507. ISSN 2041-6695
- Šimeček, M., Šikl, R. (2007). Vidíme, co vidět potřebujeme... což je někdy pouze to, co vidět chceme, případně co jiní chtějí, abychom viděli. *Sborník konference Kognice a umělý život VII*. Opava. ISBN 978-80-7248-412-6. s. 333 – 336.
- Šimeček, M., Šikl, R. (2010). Jak a proč vznikají zrakové klamy. In Kvasnička V., Pospíchal J., Návrat P., Lacko P., Trebatický P. [eds.] *Umelá inteligencia a kognitívna veda II*. STU Bratislava, 467 - 522.